

L'ORIGEN DE LA MALÀRIA Els portaobjectes amb mostres de sang formen part del llegat del doctor Ildefonso Canicio, de Sant Jaume d'Enveja

El paludisme va ser eradicat al delta de l'Ebre a mitjans del segle passat. En aquesta lluita va tindre un paper importantíssim el doctor Ildefonso Canicio, del dis-

pensari de Sant Jaume d'Enveja. Setanta anys després, els seus descendents encara conserven mostres de sang de diversos malalts infectats pel paràsit. Ara,

aquestes gotes de sang han permès als investigadors de l'Institut de Biologia Evolutiva de Barcelona recuperar dades genètiques dels plasmidis de la malària.

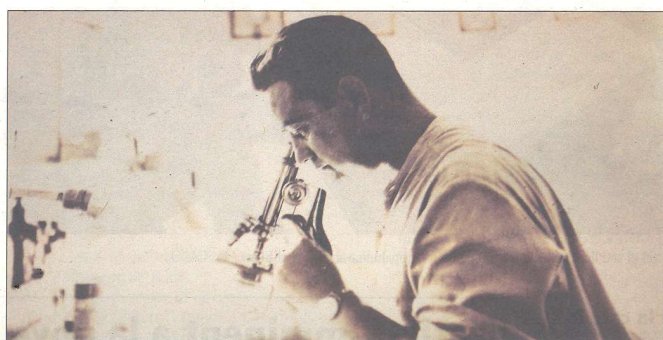
Mostres de sang conservades al Delta permeten conèixer l'origen de la

SANT JAUME D'ENVEJA. L. Bertomeu

La lluita contra el paludisme al delta de l'Ebre va permetre l'eradicació de la malaltia als anys 50 del segle passat. El paludisme era una malaltia transmesa pels mosquits de l'espècie *Anopheles* que provocava febre, mal de cap i, en els casos més greus, infeccions i inflamacions de la melsa i podia provocar la mort. Més de 70 anys després, el treball realitzat pel metge del dispensari antipalúdic de Sant Jaume d'Enveja, Ildefonso Canicio, ha permès als investigadors de l'Institut de Medicina Evolutiva (IME) estudiar l'origen de la malaltia. La investigació, dirigida per Carles Lalueza-Fox, ha aconseguit recuperar dades genètiques del *Plasmodium vivax* i *Plasmodium falciparum*, els principals causants del paludisme al Delta i a la resta d'Europa fins a la primera meitat del segle xx. Gràcies a aquesta investigació se sap que el *P. vivax* té una seqüència genètica molt similar al plasmodi que encara avui dia es troba a l'Amèrica central i del sud i, per tant, es creu que van ser els colonitzadors europeus els que van introduir la malària al continent. En canvi, el *P. falciparum*, el patogen més virulent, hauria arribat a Europa procedent de l'Índia fa 2.500 anys.

Les mostres de sang permetran estudiar nous fàrmacs per combatre la malària al món

Les mostres de sang conservades per la família de Canicio durant 70 anys no només han permès viatjar a l'origen de la malària, sinó que també podrien ajudar a desenvolupar nous fàrmacs que permetrien combatre la malària al món. La importància d'aquestes mostres és que es tracta de sang de malalts de paludisme abans de ser tractats amb medicaments i això permetrà saber quines mutacions han realitzat les soques actuals del patogen i què l'han

A la dreta es poden veure portaobjectes amb mostres de sang que encara conserven els descendents de Canicio. A l'esquerra, a dalt, més material conservat per la família i a baix, una fotografia

fet resistent als medicaments.

Perquè aquestes mostres arribessin a mans de Lalueza ha sigut, també, determinant la figura de Raül Escosa, tècnic del Copate i coordinador de la lluita contra el mosquit al Delta. Ell va tindre coneixement que es conservaven aquestes mostres de sang de la dècada del 1940 i va posar en contacte els investigadors i els familiars de Canicio.

UNES MOSTRES DE SANG ÚNIQUES La conservació d'aquestes mostres de sang és un cas excepcional a Europa. Les preparacions de plaques

El doctor Canicio va dedicar tota la vida a la lluita antipalúdica al Delta

per a microscopi s'han conservat per casualitat durant 70 anys dins d'una petita capsula de cartó en un armari del que havia sigut l'antic dispensari de Sant Jaume d'Enveja. Les mostres de sang van ser extretes i analitzades als anys 40 del segle passat pel doctor Ildefonso Canicio, que va estar al capdavant del dispensari i del centre anti-

palúdic de Sant Jaume. "Per algun motiu, la lluita contra el paludisme el va captivar i va decidir dedicar-hi tota la vida", explica el seu nét Miguel Olivares Gisbert. Així, Canicio va renunciar a anar a Tortosa i muntar una consulta mèdica privada, la qual cosa li hauria garantit una vida plena de comoditats. Canicio va arribar a Sant Jaume d'Enveja l'any 1923 i tenia la consulta mèdica a casa seva fins que l'any 1925 es va construir el dispensari antipalúdic del Delta, a càrrec de la Direcció General de Sanitat de l'Estat. De fet, aquest centre es va posar en marxa conjuntament amb el de la Cava

(que tractava els malalts de l'hemideltà esquerra). A més a més, hi havia un dispensari antipalúdic a Amposta-L'Aldea que va començar a funcionar l'any 1923.

EL PALUDISME AL DELTA DE L'EBRE Al segle xx, el paisatge del delta de l'Ebre poc tenia a veure amb l'actual. No hi havia conreu d'arròs i el paisatge estava dominat per sosars i zones naturals, i hi havia molt poca població. Segons explica Raül Escosa, el mosquit predominant a la zona segurament era el litoral, l'*Aedes caspius*, però això canvia amb la construcció